

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

חנוכה

(חלק ב')

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת מקץ, כא"כ כסלו, ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

חנוכה

— אם (כדעת התוס') גדר „מהדרין מן המהדרין“ הוא הוספה רק על ענין „נר איש וביתו“, כלומר שהמהדרין מן המהדרין מדליקים בליל ב' דחנוכה שני נרות (עבור כל בני הבית), או (כדעת הרמב"ם) שגדר זה הוא הוספה גם על „והמהדרין נר לכל אחד ואחד“, היינו שהמהדרין מן המהדרין מדליקים אף הם „נר לכל אחד ואחד“, ובנוסף לכך, מוסיפים והולכים (או פוחתים והולכים) במספר הנרות (עבור כל תיבת מבני הבית) —

תלויה בשתי דעות האמוראים הנ"ל:

לדעה הראשונה, ש„טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין“, אין להדליק נר לכל אחד ואחד מבני הבית בפני עצמו (אלא רק „נר איש וביתו“), כדי שיהיה היכר שריבוי הנרות מכוון כנגד הימים — הנכנסין או היוצאין (ולא מפני שנתרכו או נתמעטו בני הבית).⁶

ואילו למאן דאמר השני, ש„טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דב"ה דמעלין בקדש ואין מורידין“, אין צורך בהיכר כנגד מספר הימים, ולטעם זה מוסיפים „המהדרין מן המהדרין“ גם על „מהדרין נר לכל אחד ואחד“.

אבל יש מקום לומר שהנפקא מינה

א. תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין, ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך. . . פליגי בה תרי אמוראי. . . חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין, וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין.

ופשטות הלשון „פליגי בה תרי אמוראי“ נוטה יותר, שהמחלוקת בין שני אמוראים אלו אינה רק בטעמי ב"ש וב"ה, אלא יש בה גם נפק"מ להלכה.

ואמנם כן מבואר בכמה ספרים ופוסקים³, שהמחלוקת בין הרמב"ם לתוס'⁵

(1) שבת כא, ב. — לאחר זמן י"ל אנציקלופדי תלמודית כרך טז (ירושלים תשמ"ג), ושם בערך חנוכה הובאה שקו"ט כו' בכמה ענינים דלקמן. וש"נ.

(2) בשאילתות סוף שאילתא כו (שלפנינו) ליתא הלשון „פליגי“. ושם עוד שינויים. אבל ראה שאילתות דפוס ירושלים (תשכ"א) שאילתא כו. וראה הלשון ברי"ף ורא"ש שם. ובמס' סופרים פ"כ ה"ה: ונרות כב"ה משום מעלין בקודש ולא מורידין כעין ימים היוצאין. וראה לקמן הערה 19.

(3) ס' הנותן אמרי שפר (למהראנ"ח) פ' וישב — הובא בברכ"י או"ח רסתרע"א. פר"ח וביאורי הגר"א שם.

(4) הל' חנוכה רפ"ד.

(5) שבת שם ד"ה והמהדרין.

(6) כבתוס' שם שכתבו „דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא כנגד ימים הנכנסים או היוצאים“.

המצוה „כנגד ימים היוצאין“, דיו¹⁰ שידליק נר אחד כדי לקיים את עיקר המצוה של „נר איש וביתו“, שהרי אם יוסיף נר אחד, לא תהיה בכך הוספה בהידור המצוה (מאחר שאין בידו נרות „כנגד ימים היוצאין“)¹¹.

משא"כ למ"ד השני, ש„טעמא דב"ה דמעלין בקדש ואין מורידין“, עליו להדליק שני נרות, דאע"פ שאין הוא מקיים בכך בשלימות את ההידור – „מעלין בקדש“ – הרי על-כל-פנים הוא מקיים „ואין מורידין“, בזה שאינו מדליק פחות מן המספר שהדליק בליל ב' (שני נרות)¹².

ג. בעומק יותר יש לומר, שישנו חילוק בין שתי דעות אלו בגדר השייכות של „מהדרין מן המהדרין“ למצות נר חנוכה:

החילוק ביניהן בפשוטות הוא: למ"ד הראשון, טעמי ב"ש וב"ה שייכים לימי החנוכה – כנגד ימים הנכנסין או כנגד ימים היוצאין; משא"כ למ"ד השני, טעמים אלו שייכים לענין „צדדי“ (פרי החג, הנהגת האדם בקודש).

(10) ויתרה מזה י"ל דאסור להדליק שנים – דמביא אחרים לידי תקלה במספר הנרות שידליקו.

(11) ולדעת הכתב סופר (ש"ת אר"ח סקל"ה) אסור לגרוע מן המנין דלילה זה. ע"ש.

(12) וגם להדיעות דצ"ל מעלין דוקא אבל „בשוין נמי אסור“ (ר"ן למגילה כו, א. מאירי שם. דיעה הראשונה בשו"ע אר"ח סקנ"ג ס"ד) – הרי בנדו"ד שאי אפשר לו להעלות, ולאידך – מחוייב בהדלקת נ"ח (משא"כ גבי ס"ת שבמגילה שם כו, א), פשוט שטוב יותר להדליק ב' נרות (בשווה ללילה שלפנ"ז) מלהוריד ממש. – ועצ"ע בליל ד' ויש לו רק לשני נרות.

בין שני הטעמים היא לא רק בעיקר דין „מהדרין מן המהדרין“ (אם הוא כפירוש התוס' או כפירוש הרמב"ם), אלא גם לפי מנהגנו – כפסק הרמ"א⁷ „וכן המנהג פשוט“ שכל אחד מבני הבית מדליק נרות חנוכה ומוסיף והולך – יש נפק"מ להלכה למעשה בין שני הטעמים⁸.

ב. מי שהדליק בליל ב' נר אחד בלבד (מאיזו סיבה שתהיה) – יש לחקור, כמה נרות עליו להדליק בליל ג':

למ"ד הראשון, ש„טעמא דב"ה כנגד הימים היוצאין“, פשיטא שצריך להדליק שלשה נרות כנגד הימים היוצאין, אבל למ"ד השני, ש„טעמא דב"ה משום דמעלין בקדש ואין מורידין“, דיו אם ידליק שני נרות בלבד, שהרי גם באופן זה יקיים את ההידור „מעלין בקדש ואין מורידין“.

והנה נפק"מ זו היא רק בדיעבד, במקום שבתחילה לא קוימה המצוה בהידור. אולם יש למצוא נפק"מ גם כאשר בלילות קודמים נתקיימה מצות נר חנוכה באופן של „מהדרין מן המהדרין“:

מי שיש לו שמן (וכיוצא בזה) המספיק רק עבור שני נרות בליל ג' דחנוכה – כמה נרות עליו להדליק? למ"ד הראשון נמצא לכאורה, שכיון שבלאו הכי אינו יכול לקיים את

(7) סי' תרע"א ס"ב.

(8) ראה גם שפת אמת שבת שם שקו"ט בהנפק"מ בין ב' המ"ד.

(9) ראה גם צפע"נ מהד"ת נט, א (נעתק בצפע"נ כללי התהומ"צ ערך חנוכה).

בסגנון אחר:

על הנרות דההידור (כידוע מחלוקת האחרונים בזה)¹⁷.

וזהו החילוק בין שתי הדעות בגמרא:

למ"ד הראשון, ש"טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין" – טעם הקשור לימי חנוכה ולנס חנוכה (שעליו תקנו מצות נר חנוכה) – נרות אלו שמוסיפין בכל יום הם פרט בחנוכה ובמצות נר חנוכה גופא, והם נרות מצוה של חנוכה (וכן הוא בפשטות, שעל-ידי ההוספה בנרות מתפרסמת ההוספה בנס הנרות שהיתה בכל יום)¹⁸.

משא"כ למ"ד השני, ש"טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דב"ה דמעלין בקדש ואין מורידין" – טעמים שאין להם שייכות בתכנם לימי ונס חנוכה¹⁹

(א) זהו דין ב"גברא": על-ידי שהוא מוסיף והולך בכל לילה במספר הנרות (או פוחת והולך כדעת ב"ש), נוסף הידור בקיום המצוה שלו (של הגברא), אבל הנרות (הנוספים) הם בגדר של "רשות"¹³.

(ב) זהו דין במצוה גופא¹⁴, הנרות נעשים חפצא דמצוה¹⁵ (דמצות נר חנוכה)¹⁶.

[והמפרשים ביארו הנפק"מ להלכה שבין שני אופנים אלו: אם הובאו לפניו הנרות הנוספים לאחר שברך כבר על הנר הראשון – אם מברך

(13) לשון הרמ"א בדרכי משה סי' תרעד (מהג"מ). ביאורי הגר"א סת"ע"ו ס"ה.

(14) וי"ל דזהו החילוק בין "מהדרין" או מצוה מן המובחר": "מהדרין" מדבר בהגברא, ומצוה מן המובחר" – בהחפצא. ועפ"ז תומתק הוספת הרמב"ם שם, והמהדר יתר על זה ועושה מצוה טו המובחר כו".

(15) ולהעיר שטטור ושו"ע שם (סת"ע"א ס"ב) לא הובא שיש "מצות נ"ח" ויש "מהדרין כו". ומפשטות הלשון, כמה נרות מדליק בלילה הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך כו" משמע, דההוספה נעשית חלק מגוף המצוה. וראה הערה 17.

(16) מלשון הרמ"א (סי' תרעד"ד ס"א) ד"עיקר מצותו אינו אלא נר אחד והשאר אינו למצוה כ"כ" – אין הכרח דס"ל שההידור הוא רק במעשה הגברא ושאר הנרות הם מעין "רשות" – שהרי כותב, כ"כ" (ובפרט שלא כתב כלשונו בד"מ מהג"מ "רשות" הנ"ל הערה 13), כ"א שגם הם נעשים חלק מהמצוה, אלא שבזה אפשר ב' אופנים: (א) דחל עליהם שם המצוה ומ"מ אינם כנייך מצותו (ואין מברכין עליהן בפ"ע?). (ב) נעשים כעיקר המצוה. וראה בהמציין בהערה הבאה.

(17) ראה אנציקלופדיא שם ע' ערב. וש"נ. אלא שבכמה אחרונים (ש"נ) הסברא לא לברך על הידור מצוה הוא (גם) מצד מעשה הגברא, "היכן צונו דלא הוה רק למהדרין" (לשון הפרמ"ג א"א ר"ס תרעו). וראה ביאורי הגר"א (שבעה ערה 13).

(18) ראה פנ"י שבת שם ד"ה פליגי בה. שו"ת גליא מסכת או"ח ס"ו. וראה לשון הלבוש שם סת"ע"א ס"ב.

ולהעיר מלשון הרי"ף: לשנה אחרת קבעו ח' ימים טובים כו' והלכך מברכין אנסא כל יומא ויומא כו' הואיל ובכל יום יום ה' הנס מתחדש באותו פך של שמן (וראה גם הלשון בב"י סי' תרע"ב ד"ה ומ"ש, מתשובה אשכנזית). אבל ע"פ מש"כ בביאורי הגר"א הנ"ל (הערה 3) דדעת הרי"ף היא כמ"ד הב' מדהביא מימרא דרבב"ח אר"י שני זקנים כו' ומסקנא דב' זקנים היא כמ"ד מעלין בקודש, מובן דלדעתו הוספת הנרות אינה מוסיפה בהנס ככ"י (כפנ"י כו' הנ"ל), וא"כ הנרות הנוספים אינם מגוף המצוה כ"א רק מצד המצוה דמהדרין (מעלין בקודש) שעל הגברא (ראה לשון הבי"ש שם. ולהעיר מצפ"נ שם).

(19) בשו"ת גליא מסכת (וראה גם פנ"י) שם

וי"ל – שבזאת הדגיש רש"י שלמ"ד זה אין הטעמים של ב"ש וב"ה שייכים לפרט דחנוכה ולנס חנוכה:

„פרי החג מתמעטין והולכים בקרבנות דפרשת פנחס” – ואין לזה שייכות לחנוכה. „מעלין בקודש ואין מורידין, מקרא ילפינן לה במנחות בפרק שתי הלחם” – זהו (א) לימוד והוראה בתורה שבכתב (ומצות חנוכה כולה היא מדברי סופרים), (ב) הנלמד „במנחות בפרק שתי הלחם” – הוראה כללית בנוגע לענינים הנדונים במנחות כו' (ללא שייכות לחנוכה).

ה. לפי הסבר זה במחלוקתם מובן, שהנפק"מ הב' (שבס"ב) הנ"ל – במי שיש לו רק שני נרות בליל ג' דחנוכה, אם עליו להדליק נר אחד או שנים – אינה מוכרחת.

גם למ"ד „טעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין”, יש לו להדליק בליל ג' שני נרות (באם אין לו די שמן לשלשה) – דאע"פ שיחסר לו בשלימות ההידור הנדרש בליל ג' דחנוכה, יש לו להדליק על-כל-פנים כנגד חלק מימים היוצאין, מפני שעיי"ז יוסיף בעצם המצוה; נרות החנוכה שידליק יהיו בשלימות יותר, ויפרסמו (לא רק את עיקר נס הנרות, אלא) גם את ההוספה בנס לגבי היום הראשון²⁴.

אלא שיש למצוא נפק"מ במי שאין לו די שמן לקיים אפילו ההידור של הלילה הקודם – לדוגמא, מי שיש לו בליל ח' פחות משבעה נרות –

בכמה פרטים בזה. ועפ"ז מתורצת קושיית הפוסקים (הנ"ל הערה 17) דאין לברך על הידור. (24) ואין לבטל ודאי זה מפני חשש תקלה לאחרים (דלעיל הערה 10).

– נמצא שה„מהדרין מן המהדרין” הוא רק הוספה והידור בהנהגה של הגברא בכלל (שהוא יהיה „מעלה בקודש כו'”)²⁰, אבל לא בחפצא של המצוה.

ד. עפ"ז תומתק ההדגשה והאריכות של רש"י בפירושו על הסוגיא, וזה לשונו: „פרי החג, מתמעטין והולכים בקרבנות דפרשת פנחס. מעלין בקודש ואין מורידין, מקרא ילפינן לה במנחות בפרק שתי הלחם”²¹.

לכאורה אין מחוור כל-כך מה טעם האריכות „בקרבנות דפרשת פנחס”²², ולמאי נפק"מ הא ד„מעלין בקודש כו'” (א) למדנו „מקרא”²³, (ב) ואשר לימוד זה הוא „במנחות בפרק שתי הלחם”?

ועוד דבי הטעמים צריכים זל"ז, דגם למ"ד כנגד פרי החג ומעלין בקודש כו' צריך להטעם כנגד ימים היוצאין או הנכנסין. וכן משמע במס' סופרים (הנ"ל הערה 2). אבל זהו רק לקבוע מספר הנרות, משא"כ בנוגע לתוכן ההידור – „עיקר טעמייהו על פי פרי החג ומעלין בקודש . . אין ענין פלוגתתו נוגע ונובע מקורו מיסוד ושורש נס של חנוכה” (שו"ת שם), ואכ"מ.

(20) ראה חדא"ג מהר"ל שבת שם: מ"מ מצד האדם מתעלה האדם באחרון של קדושה יותר ולפיכך כו'. וראה מ"ש בספרו נר מצוה ד"ה ת"ר נר חנוכה (ע' כא ואילך).

(21) צט, א. בפשטות י"ל דבא להדגיש דמתמעטים והולכים בקרבנות, היינו דמצינו הענין דפוחת והולך בקודש (ראה חדא"ג מהרש"א שם. פנ"י שם. ועוד), אבל עדיין צריכה ביאור ההוספה „דפרשת פנחס”.

(23) ואולי י"ל דרש"י בא לפרש שיש בזה חיוב ומה"ת [ולא כבברכות כת, א: גמירי מעלין כו' (וראה ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג: שמועתי שמעלין כו'). וראה שד"ח כללים מערכת מ"ם כלל קצד. מאסף לכל המחנות או"ח סכ"ה סקי"ב – הדיעות

נפק"מ באופן הפוך מהנ"ל:

למ"ד הראשון, "כנגד ימים היוצאין" – כיון שזהו חלק מגוף המצוה דנרות חנוכה, עליו להדליק כל מה שיש בידו, כדי להוסיף במדת האפשר במצות נר חנוכה, כנ"ל.

אבל למ"ד השני, ש"טעמא דב"ה דמעלין בקדש ואין מורידין" – והיינו

שאין שייכות בין הנרות שמוסיפים לעצם המצוה דנרות חנוכה – מסתבר, שעליו להדליק רק "נר איש וביתו", כעיקר המצוה,

שכן, אם יוסיף על עיקר המצוה, נמצא שיעבור בזה על "ואין מורידין"; משא"כ אם ביום זה יקיים את עיקר המצוה כתיקונה – "נר איש וביתו".

(משיחת מוצאי ש"ק 9' מקץ תשל"ט)

